

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
Інститут журналістики

МОВА. СУСПІЛЬСТВО. ЖУРНАЛІСТИКА
Language. Society. Journalism

Збірник матеріалів
XXIV міжнародної
науково-практичної конференції
з проблем функціонування і розвитку
української мови

Київ, 2 листопада 2018 р.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Інститут журналістики

МОВА. СУСПІЛЬСТВО.
ЖУРНАЛІСТИКА

Матеріали
XXIV міжнародної науково-практичної конференції
з проблем функціонування і розвитку української мови

2 листопада 2018 року

Київ–2018

УДК 007:304:070:81'42

Мова. Суспільство. Журналістика : матеріали ХХІV міжнародної науково-практичної конференції з проблем функціонування і розвитку української мови (Київ, 2 листопада 2018 р.). – К. : Інститут журналістики, 2018. – 70 с.

До збірника ввійшли матеріали і тези доповідей, подані учасниками ХХІV міжнародної науково-практичної конференції з проблем функціонування і розвитку української мови «Мова. Суспільство. Журналістика» (2 листопада 2018 року, Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка) до її Організаційного комітету. Тексти публікуються в авторській редакції. За науковий зміст і якість поданих матеріалів відповідають автори, а також (для студентів і аспірантів) наукові керівники.

© Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, 2018

© Автори статей, 2018

ЗМІСТ

Баранецька А. Д. ЖУРНАЛІСТСЬКИЙ ТЕКСТ ЯК СТРАТЕГІЧНА КОМУНІКАЦІЯ.....	5
Борщевський С. В. ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРФЕРЕНЦІЙНОГО ВПЛИВУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА РОСІЙСЬКОМОВНІ ЗМІ В УКРАЇНІ	7
Ганжуров Ю. С. КОНТРОЛЬНІ ЗОНИ РЕДАКТОРСЬКОЇ ПЕРЕВІРКИ ЯКОСТІ АВТОРСЬКИХ ОРИГІНАЛІВ	11
Гецько Г. І. ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У ГАЗЕТІ «ЗАКАРПАТСЬКА ПРАВДА»	13
Гінзбург М. Д. ПРО ОРУДНИЙ ВІДМІНОК ДІЯЧА	17
Голік О. В. ЖАНРОЛОГІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ: ТОЧКИ ВЗАЄМОДІЇ	21
Гресько О. В. ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ОСВІТИ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ	23
Данильчук Д. В. ПЛОЦА НЕМЦОВА, ВУЛИЦЯ ДУДАЄВА, ПРОСПЕКТ БАНДЕРИ... ПЕРЕЙМЕНУВАННЯ ЯК ФОРМА ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОГО ДЕМАРШУ	25
Дем'янчук А. І. ПРОБЛЕМАТИКА МОВНОЇ КУЛЬТУРИ ЗМІ ПРИ ДИСТРИБ'ЮЦІЇ НОВИННОГО КОНТЕНТУ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ	28
Дутчак С. Т. МЕТОДИКА ПОБУДОВИ ВЛАСНОГО БРЕНДУ: КОМУНІКАЦІЙНИЙ АСПЕКТ	29
Єлісєвенко Ю. П., Нитченко А. МОВЛЕННЯ ВЕДУЧИХ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕЛЕ- І РАДІОАНАЛІТИКИ: ПРОРАХУНКИ ТА ЗДОБУТКИ	31
Іванюха Т. В. МОВНОСТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ІРОНІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПУБЛІЦИСТИЦІ.....	35
Ключникова О. С. СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ТА БІЗНЕС: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	37

фразеологізму є й те, що він здатен змінюватись, а отже, використовуватись і звучати по-іншому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стишов О. Нові аббревіатури в мові мас-медіа кінця ХХ століття. *Мовознавство*. 2001. № 1. С. 33-40.
2. Білодід І. К. Сучасна українська літературна мова: у 5 т. Київ: Наук. думка, 1973. Т.4. С. 331-436.
3. Авксентьев Л. Г. Особливості семантики фразеологічних одиниць сучасної української мови. *Українська мова і література в школі*. 1986. № 3. С. 29-32.
4. Чередниченко О. І. Фразеологія мови як джерело фонових знань. *Мовознавство*. 1984. № 5. С.17-21.
5. Їжакевич Г. П. Стилiстична класифікація фразеологізмів. *Українська мова і література в школі*. 1971. №10. С.13-22.
6. Коновець С. П. Комунікативно-прагматичні особливості актуалізації фразеологізмів у дискурсі сучасної преси (за матеріалами іспанських періодичних видань): автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2002. С. 167.
7. Закарпатська правда. — Ужгород, 2015, № 1(15779)—36(15814).

Гінзбург М. Д.⁵

ПРО ОРУДНИЙ ВІДМІНОК ДІЯЧА

Одним з дискусійних питань є властивість/невластивість нормам української мови тричленних пасивних конструкцій з пасивними дієприкметниками й додатками в орудному відмінку, які указують на діяча. Як відомо, ще в підрозділі «Конструкція дієслова в пасивному стані» однієї з перших українських граматик Івана Ужєвича зазначено, що вислів «*він забитий або забив себе **ножем*** ... має місце, коли хтось завдає страждання собі самому, якщо ж [це страждання] завдає інший, то [такий] зворот слід передати активним зворотом, а саме, коли б я хотів сказати “я вбитий тобою”, то я скажу ... “ти мене вбив”» [1].

За часів українізації провідною була думка Євгена Тимченка, що «в сучаснім літературнім укр. язичу, безперечно під впливом російського літературного язича, ми подибуємо досить часто інструменталь особи при дієприкметниках терпних, але така конструкція противна язиковим звичкам українського народу і не знаходить собі жадного усправедливлення» [2, 73]. У той самий час інші мовознавці, наприклад, Олександр Матвієнко, посилаючись на окремі приклади з творів українських класиків, уважали, що «Інструменталь чинности при пасивних дієприкметниках для української мови – реальний факт, який треба лише легалізувати» [3, 75]. Така «легалізація» відбулася 1933 року,

---

⁵ Доктор технічних наук, професор, академік УНГА, начальник відділу Інституту транспорту газу, м. Харків,

коли «націоналістичним рецептом» під номером 1 визнано «усування оруд. відмінка дієвої особи при формах на *-но, -то* при пасивних присудках і атрибутах. Тип: “це зроблено мною”, “затверджено з’їздом”, “затверджений з’їздом”» [4, 149]. І в радянському мовознавстві стала панувати думка про природність зазначених конструкцій, а самі конструкції з орудним діяча поширилися в українських текстах. Хоча й за радянських часів знавці української мови, наприклад, Борис Антоненко-Давидович, зазначали, що у фразях «“Він насмажив її на похідній сковорідці, передбачливо захопленій *Кесарем*”; “Щось нове, не зване *нами*”; “Нарубані *Пилипом* дрова”» «усі слова ... – українські», але вони «... звучать не по-українському, не в ключі народної мови» [5, 32].

Отже, досліджування цього питання є вельми актуальним.

Мета доповіді – розглянути питання про орудний відмінок діяча під іншим кутом зору, ґрунтуючись на відмежуванні результативних⁶ конструкцій від пасивних.

У нашій статті [7] запропоновано об’єднати три мовознавчі концепції:

1) типологічні дослідження пасивних і результативних конструкцій в різноструктурних мовах проф. Олександра Холодовича та його учнів [8];

2) аспектові ідеї розвитку «макроситуації»;

3) ідеї провідних українських граматистів Івана Вихованця [9; 10] та Катерини Городенської [11, 217-298]

і чітко класифікувати двочленні конструкції з пасивними дієприкметниками (що передають стан предмета, зумовлений попередньо закінченою дією/подією) не як пасивні, а як результативні.

Думка про те, що конструкції з пасивними дієприкметниками передають не дію, а результативний стан, не є принципово новою. Так, Іван Вихованець зазначає, що «характерну рису транспонованих у дієслово дієприкметникових форм становить те, що майже всі вони позначають доконаний вид, виражаючи значення результативного стану, який настає після завершення дії» [10, 132] і що «українська мова витворила для вираження значення пасивного (результативного) стану пасивні дієприкметники (здебільшого) доконаного виду, а також недоконаного, коли вони вказують на результативний стан унаслідок виконання багатократної дії» [9, 9]. Такої самої думки дотримується Катерина Городенська, яка вважає, що «предикативно вжитий пасивний дієприкметник доконаного або недоконаного виду ... кваліфікують як

---

⁶ Через двозначність українського прикметника *результативний*, який має такі значення: 1) прикметник до *результат*; 2) який дає або приносить позитивний результат [6, т. 8, 490], у [7] запропоновано називати ці конструкції *результатОвими*, щоб підкреслити, що вони можуть позначати як позитивний, так і негативний результат.

аналітичне синтаксичне дієслово зі значенням результативного стану, що є наслідком виконаної дії» [11, 243].

Новим є долучення до досліджування цих конструкцій, по-перше, аспектових ідей розвитку «макроситуації», а, по-друге, граматичного досвіду інших мов, що мають як результатіві, так і пасивні конструкції.

З аспектового погляду активні й пасивні конструкції (у тих мовах, де є протистава актив/пасив) передають, хоч і під двома різними кутами зору, але ту саму ситуацію (дію чи подію), де є два учасника (діяч і об'єкт дії/події). Залежно від того, як мовець хоче подати цю ситуацію та її учасників, він обирає активну чи пасивну конструкцію, а в пасивній конструкції може як називати, так і не називати діяча.

Результатіві конструкції передають іншу ситуацію, ніж активні й пасивні. У цій ситуації є лише один учасник – суб'єкт результативного стану, який на попередніх фазах був об'єктом дії//події [7, рис. 4а]. Після результативної події діяч, що спричинив результативний стан, уже не впливає на об'єкт дії//події, який став суб'єктом стану, і тому діяч не є учасником цієї ситуації.

Аналізуючи результатіві конструкції, треба зважати на відмінності результативного стану, який завжди є результатом чиєїсь дії або діяльності, від природного стану, який може виникнути нібито сам по собі без волі суб'єкта стану або іншої дійової особи і непов'язаний з жодною дією/подією. Цю семантичну відмінність відбиває мова: природний стан передають статальними конструкціями, побудованими переважно з непохідних дієслів, прикметників у присудковому значенні або станівників (наприклад, «лежати», «розуміти», «хворіти», «бути зеленим», «спекотно»), тоді як результативний стан передають конструкціями з пасивними дієприкметниками (наприклад, «бути зав'язаним», «бути звареним», «бути збудованим») [8, 6-7].

З огляду на це можна зробити висновок, що відмінність між статальною і результативною конструкціями полягає в тому, що статальна конструкція повідомляє лише про стан предмета, тоді як результативна – як про стан, так і про попередню дію/подію, результатом якої став цей стан [8, 7]. Тобто бачачи результативний стан, зазвичай можна впізнати цю попередню дію/подію, але не діяча.

Приклади, зібрані у [7, табл. 1], свідчать, що всі розглянуті мови (англійська, німецька, польська і російська) мають як результатіві, так і пасивні конструкції. Проте в одних мовах (німецькій і польській) результатіві конструкції формально відмінні від пасивних, а в інших (англійській і російській) формально збігаються з двочленними пасивними.

Аналіз німецьких результативних конструкцій [8, 195] показує, що в них можна зазначити лише те, що характеризує результативний стан, а діяч (агенс) не

є такою характеристикою, окрім окремих поодиноких випадків, коли може залишитися зв'язок між результативним станом і діячем, наприклад, важливою ознакою ухваленого документу є те, хто його ухвалив.

Розглянемо тепер другий випадок. З [7, табл. 1] випливає, що російська (*Школа построена*) і англійська (*The school is built*) конструкції залежно від контексту і обставин можуть мати як значення результативного стану (тобто бути результативною), так і значення події (тобто бути пасивною), але додавання додатку, що вказує на діяча, однозначно робить конструкцію пасивною: *Школа построена рабочими* і *The school is built by workers*.

Українська мова формально розрізняє конструкції зі значенням стану і події, уживаючи в перших пасивні дієприкметники (*Школа побудована*), а в других спільнокореневі дієслівні форми на *-но*, *-то* (*Школу побудовано*). Однак у другій конструкції слово *школа* є не підметом, а прямим додатком, і тому вона не є пасивною.

Отже, двочленні конструкції з пасивними дієприкметниками, на відміну від подібних російських, мають лише результативне значення, і тому в них принципово не можна вводити додатка, що вказує на діяча. На нашу думку [7], конструкції з українськими дієприкметниками можуть передавати стан, а не можуть передавати дію//подію саме через брак в українських дієприкметників основних дієслівних категорій окрім категорії виду [10, 131; 11, 287].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Граматика слов'янська І.Ужевича. Переклад Паризького рукопису [Електронний ресурс] // URL : <http://litopys.org.ua/uzhgram/uzp.htm> (дата звернення: 16.09.2018)
2. Тимченко Є. Вокатив і інструменталь в українській мові / проф. Є. Тимченко, Українська академія наук, збірник історично-філологічного відділу, № 45. – К. : друк. УАН, 1926. – 118 с.
3. Матвієнко О. Стилiстичнi паралелi (проти пуризму) / О. Матвієнко. – Х. : Радянська школа, 1932. – 132 с.
4. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду: Док. і матеріали / За ред. Л. Масенко – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська акад.», 2005. – 399 с.
5. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо/ Борис Антоненко-Давидович. – К. : Радянський письменник, 1970. – 254 с.
6. Словник української мови: в 11-ти т. / Ред. кол.: І. К. Білодід та ін. – К. : Наук. думка, 1970–1980. – Т. 1-11.
7. Гінзбург М. Про активні, пасивні та результативні конструкції в українських фахових текстах на тлі інших мов/ Михайло Гінзбург // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка» № 869. – Львів: Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2017. — С. 3-22.
8. Типология результативных конструкций (результатив, статив, пассив, перфект) / отв. ред. В. П. Недялков. – Ленинград : Наука, Ленинградское отделение, 1983. – 264 с.
9. Вихованець І. Дієслівно-іменниковий граматичний тип української мови / Іван Вихованець // Українська мова, 2012. – № 2. – С. 3-10.

10. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті / І. Р. Вихованець; АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Відп. ред. К. Г. Городенська. – К. : Наук. думка, 1988. – 256 с.
11. Вихованець І. Теоретична морфологія української мови : академ. граматики укр. мови / Іван Вихованець, Катерина Городенська ; за ред. Івана Вихованця. – К. : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. – 400 с.

---

*Голік О. В.*⁷

ЖАНРОЛОГІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ: ТОЧКИ ВЗАЄМОДІЇ

Розгляд категорії жанру на макрорівні відкриває нові напрямки її дослідження, що відповідають вимогам часу, науковим завданням, що стоять перед журналістикознавством. Актуальними стають розвідки про зв'язок жанрології із науками суміжних сфер: літератури, соціології, психології, реклами, зв'язків з громадськістю тощо. Новітні напрямки вивчення жанрології, зокрема у взаємодії із психологією, присвячуються вивченню психологічних закономірностей існування жанру в людській свідомості.

Дослідниця Бурліна О. Я. стверджує, що комунікативні аспекти, які розглядаються як проблема джерел, вихідних моделей спілкування, необхідних для створення і розуміння даного твору, перетинаються із психологічними закономірностями існування жанрів. Психологічні етапи роботи можна визначити так: по-перше, вибір, селекція, жанрова ідентифікація; по-друге, спровокована на цій основі творча праця – жанрове відтворення. Спочатку відбувається жанрова ідентифікація, тобто порівняння, встановлення тотожності між відомими моделями та твором, що вивчається. На цій основі приймається або виключається, вводиться або виводиться твір за межі мистецтва, тобто або руйнується художня комунікація, або їй надається дієве посилення [1, 34–35].

Таким чином, на згаданому етапі реалізується нормативність як критерій класифікації тексту. Зразки, які у суспільній свідомості відповідають еталонним, набувають нормативних ознак.

Учена Бурліна О. Я. відзначає, що жанрові моделі можуть жити у свідомості як пізнавальний досвід, рефлексивно розчленований та структурований, а можуть і не бути оформленими таким чином, існуючи у вигляді того, що психологи називають „інтрасуб'єктивним знанням”, „автоматизованими схемами дій”. Психологи свідчать, що правила поведінки, оформлені рефлексивно, та автоматизовані схеми дій дуже глибоко пов'язані між собою. Ті зразки, що існують у свідомості суб'єкта у різних формах, виявляються для сприйняття настановними, опорними, включають суб'єкта у соціальне

---

⁷ Кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент Київського національного торговельно-економічного університету, м. Київ.